

HALLDÓR LAXNESS
Özgür İnsanlar

Sjálftætt Fólk

© 1934, 1935 Haldór Laxness

İlk baskısı E.P. Briem tarafından yapılmıştır, İzlanda, 1934-1935.

Kitabın hakları Nurcihan Kesim Literary Agency aracılığıyla

Licht & Burr Literary Agency Aps.'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 2251 • Dünya Edebiyatı 224

ISBN-13: 978-975-05-1869-0

© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2015, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Barış Özkul

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Alan Sorrell, “İskele Sahnesi: Av Mevsimi, İzlanda”,

1935 civarı (© Liss Llewellyn Fine Art).

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Ümran Küçükislamoglu

BASKI ve *CLT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HALLDÓR LAXNESS

Özgür İnsanlar

Sjálfstætt Fólk

ÇEVİREN *Osman Yener*

HALLDÓR KILJAN LAXNESS 23 Nisan 1902'de Reykjavik civarındaki bir kasabada doğdu. Gerçek adı Halldór Guðjonsson'dur. Yazmaya olan tutkusu daha çocukluk yıllarında, çiftliklerinde ailesinden geleneksel halk masallarını ve eski destanları dinleyerek gelişti. İlk makalesi on dört yaşındayken bir ulusal gazetede yayımlandı. İlk romanı *Barn náttúrunnar: astarsaga'yı* (Doğanın Çocuğu: Bir Romans) on yedi yaşında yazdı. İlahiyat ve felsefe öğrenimi gördüğü sırada Fransızca ve Latince öğrendi. Avrupa seyahatine çıkan Laxness Katolikliğe yöneldi ve Luxemburg'daki Saint-Maurice-et-Saint-Maur Manastırında Benedikten rahibi oldu. 1927'de ABD'ye gitti ve burada Upton Sinclair ile tanıştı, sosyalizm etkisindeki ilk eserlerini vermeye başladı. 1930'da ülkesine dönen Laxness, Ingibjörg Einarsdóttir'le evlendi ancak 1936'da ayrıldılar. Sovyetler Birliği'ne sık sık seyahat etti. 1936'da 21 yaşındaki Auður Sveinsdóttir'le evlendi. 1940'larda desteklediği Sovyet rejimini Macaristan'ın işgalinden sonra eleştirdi. Yeniden ülkesine dönen Laxness'in, Keflavík'te kurulan Amerikan askerî üssü hakkında yazdığı hiciv *Atómstöðin* (Atom İstasyonu, 1948), Amerikan hükümeti tarafından kara listeye alınmasına yol açtı. Eşiyle birlikte çıktığı dünya turunda New York, San Francisco, Pekin, Bombay, Kahire gibi kentlerde bulunan Laxness roman, kısa öykü, deneme, şiir, eleştiri türlerinde altmıştan fazla eser verdi. *Undir Helgahnúk* (Kutsal Dağın Altında, 1924), *Kaþólsk viðhorf* (Katolik Görüşü, 1925), *Fuglinn í fjörinni* (Kumsaldaki Kuş, 1932), *Salka Valka* (1932), *Özgür İnsanlar* (1934-1935), *Ljós heimsins* (Dünyanın Işığı, 1937), *Höll sumarlandsins* (Yaz Sarayı, 1938), *Hús skáldsins* (Şairin Evi, 1939), *Gerpla* (Mutlu Savaşçılar, 1953), *Paradisarheimt* (Geri Gelen Cennet, 1960) gibi yapıtları İzlanda ve Avrupa'da büyük ilgi topladı. 1953'te Dünya Barış Konseyi Edebiyat Ödülü'nü, 1955'te Nobel Edebiyat Ödülü'nü, 1969'da Sonning Ödülü'nü kazanan Laxness, 1998'de hayata veda etti.

Cevirmenin Notu: İzlanda hakkında verdiği değerli bilgiler için sayın Merete Çakmak'a teşekkürlerimle.

İçindekiler

BİRİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

İzlandalı Yerleşimci.....	11
Kolumkilli.....	11
Mülk.....	16
Düğün.....	22
Düşünceli Bulutlar.....	35
Sırlar.....	42
Rüyalar.....	44
Sinirler.....	50
Kuru Hava.....	55
Kırlarda Bir Gün.....	57
Çobanlar Toplantısı.....	64
Eylül Gecesi.....	78
Tıbbi Görüş.....	87
Şair Hanım.....	89
Vedalar.....	93

Koyun Peşinde.....	98
Baladlar.....	104
Eve Dönüş.....	112
Rauthsmyri.....	114
Hayat.....	122
Görev.....	124
Cenaze Alayı.....	137
Karlar Arasında.....	145
Kar Alevleri.....	147

İKİNCİ BÖLÜM

Borçsuz Tasasız.....	151
Kış Sabahı.....	151
Gün.....	166
Akşam.....	181
Edebiyat.....	186
Deniz İneği.....	189
Eşraf.....	195
Şarkılar.....	203
Dünyanın Şehirleri.....	210
İnsanın Zorbalığı.....	230
Büyük Olaylar.....	239
Ziyaretçi.....	246
İnşaat.....	257
Bir Çiçek.....	262
Savaş.....	269
İlkbaharda Ölüm.....	273

İKİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

Zor Zamanlar	281
Taşlıkta.....	281
Sıçanlar.....	289
Sol Yanak.....	293
Yüksek Güçlerle Sohbetler.....	296
Yürümek.....	301
Ruh Üzerine.....	306
Adalet.....	312
Sağ Yanak.....	319
O Pure Optimi.....	325
Güzel Günler	330
Şiir.....	341
Tanrı.....	346
Dilek Zamanı.....	351
Durdurulamayan.....	358
İnsanın Bir Çiçeği Varsa.....	365
İlkbahar Günleri.....	371
Abla.....	374
Çocuk ve Ülkeler.....	377
Myrili Madam'ın Yenilgisi.....	384
Benim.....	390

İKİNCİ BÖLÜM

Bolluk Yılları.....	397
Ferdinand Vurulduğunda.....	397
İnanç Meseleleri.....	404
Giriş Bileti.....	411
Dağların Puslu Örtüsü.....	419

Rüyalar Ülkesi.....	422
Amerika.....	428
Siyaset.....	440
Yarış Atı.....	449
Çağdaş Şiir.....	462
Bekâr Bir Adam.....	468
Faiz.....	474
Sonbahar Trolleri.....	479
İdealden Pratiğe.....	484
Köpekler, Ruhlar, vs.....	489

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç	493
Başkalarının Ekmegi.....	493
Çar Düştü.....	503
Çimende Kan Var.....	508

BİRİNCİ KİTAP

İzlandalı Yerleşimci

Kolumkilli

İzlanda kroniklerine göre eski çağlarda Batı Adaları'ndan bu topraklarda yaşamaya gelenler oldu, bu insanlar giderken arka- larında haçlar, ziller, büyücülükte kullanılan başka araçlar bıraktılar. Papalığın kurulduğu günlerde denizleri aşarak gelen bu ilk yerleşimcilerin isimleri Latince kaynaklarda mevcuttur. Liderleri olan Kolumkilli adındaki İrlandalı, namlı bir büyücüydü. O günlerde İzlanda toprakları çok bereketliydi. Ne var ki İskandinavların istilasından sonra, Batılı büyücüler adayı terk etmek zorunda kaldılar; eski metinlere göre, intikam almaya ant içen Kolumkilli, istilacıları lanetledi ve bu ülkede asla gelişip zenginleşmeyeceklerini, refaha kavuşamayacaklarını söyledi ki, görüldüğü kadarıyla bu kehanet, büyük ölçüde doğru çıkmıştır. Tarihin ilerleyen dönemlerinde, İzlanda'daki İskandinavlar inançlarından uzaklaştılar, kendileriyle ilgisi olmayan halkların putlarını benimsediler. Sonra ülke bir kargaşa ortamına sürüklendi; İskandinav tanrıları gözden düştü, Doğu'dan ve Batı'dan gelen yeni tanrılar ve azizler onların yerini aldı.

Kronikler, bu tarihlerde vadide Kolumkilli adına bir kilise inşa edildiğini anlatır. Daha sonra bu kilisenin yerinde, Kırla-

rın Albogastathiri denilen bir konut yükseldi. Bir kabile şefinin malikânesi olarak inşa edilen, 1750'de hayaletler sıkça ziyaret etmeye başladıkları için yıktırılan bu konutun bulunduğu vadi hakkında, Rauthsmyri yargıcı Jon Reykdalin epey bilgi toplamıştır. Yargıç buradaki muhtelif doğaüstü olaylara şahit olmuş, daha sonra bunları ünlü “Albogastathir Şeytanının Hikâyesi”nde ayrıntılı olarak anlatmıştır. Kış ortasından başlayarak, Beyaz Pazar'dan¹ çok sonralara dek konutta bir hayaletin yüksek sesle şarkılar söylediği duyulur, yöre sakinleri kaçacak delik ararlarmış; hayalet iki kez Yargıç'ın kulağına adını fısıldamış, ama sorulan bütün sorulara “tuhaf Latince dizeler ve müstehcen laflarla” karşılık vermiş.

Vadideki bu yalnız konut üzerine anlatılan pek çok öyküden kuşkusuz en ilginç, Yargıç Jon'dan çok önceleri yaşadığı söylenen bir olaydır. Geçmiş yüzyılların atlarının çiğnediği, üstünü çoktan otlar bürümüş yolların yamaçlarından akan derelere yolu düşenler için ya da vadiden geçerken sazlıkların üstünde yükselen tepedeki kalıntıyı ziyaret edenler için bu öyküyü hatırlatmakta yarar var.

Başpiskopos Gudbrandur'un görev süresinin sonlarından daha geç olmayan bir tarihte, bir karı koca Kırların Albogastathiri'ni çiftlik evi olarak kullanmaya başlamış. Kayıtlarda kocanın adına rastlanmıyor, ama karısının adı Gunnvor ya da Gudvor imiş, güçlü bir tabiata sahip olan bu kadın gizli bilimler hakkında epey bilgi sahibiymiş, istediği zaman başka biçimler alabilirmiş. Pısrık ve biçare bir adam olduğu anlaşılan kocasının onun sözünden çıkmadığı, kendini tümüyle ona teslim ettiği söyleniyor.

Hayvancılıktan fazla bir şey kazanmıyorlarmış, yanlarında çok az işçi çalıştırmış. Efsaneye göre kadın, yoksulluk içinde yaşadıkları ve çok çocukları olduğu için, kocasını bebeklerini alıp ıssız bir yere götürmeye ve orada ölüme terk etmeye zorlarmış. Adam çocuklardan bazılarını dağdaki düz kayaların al-

1 Hristiyanlarda Paskalya bayramından yedi hafta sonra, ellinci gün. Pentekost olarak da bilinir. Anglikanlarda, vaftiz olanların beyaz giysilerinden ötürü Beyaz Pazar (Whitsunday, Whitsun) denmiştir – ç.n.

tına bırakmış; bugün bile, ilkbaharın ilk günlerinde buzlar çözülrken, bu çocukların çığlıkları işitilir. Diğer çocuklarına taş bağlayıp, gölün derinliklerine atmış; bu çocukların inlemeleri de kış ortasında ay ışığında, özellikle fırtınadan önce ya da ayaz çıktığında duyulur.

Yıllar geçip de Gunnvor yaşlandıkça, insan kanı içmek, insan iliği emmek için önüne geçilmez bir arzu duymaya başlamış. Susuzluğunu gidermek için sağ kalan çocuklarının kanını bile içtiği söylenir. Evin arkasında büyü yapmak amacıyla kullandığı bir çardak varmış; sonbahar akşamlarında burada ateş yakar, çıkan dumanların arasından Kolumkilli'ye ağıtlar yakarmış. Kocasını uzak diyarlara kaçıp onun kötülüklerini anlatmaya karar vermiş, ama Gunnvor kocasının izini sürmüş, Rauthsmyri'nin tepesinde yakalamış, taşlayarak öldürmüş ve cesedini parçalara ayırmış. Sonra kemiklerini çardağın taşıdığına taşımış, ama etini ve iç organlarını kuzgunlara yem etmiş; bölge halkına da kocasının kaçan koyunlarını ararken dağlarda kaybolduğunu söylemiş.

O günden sonra Gunnvor'un işleri düzelmiş, zenginleşmeye başlamış. Herkes bunu Kolumkilli'yle yaptığı şeytani anlaşmaya yormuş. Kısa süre sonra Gunnvor sağlıklı ve güçlü atlara sahip olmuş.

O günlerde bölgede yolculuk edenlerin sayısı oldukça fazlamış; yazın insanlar Jokull'da balık tutmaya gider, ilkbaharda uzak yörelerden gelenler balık satın almak için Jokull'un yolunu tutarlarmış. Bir süre sonra, Gunnvor'un atları çoğaldıkça, bu yolculara kötülük yaptığı yolunda söylentiler yayılmış. Gunnvor o günlerde âdet olduğu üzere düzenli olarak kiliseye gidiyormuş, ama kayıtlara göre Beyaz Pazar gününde, kilisedeki törenden sonra, hava açık olsa bile güneşi görememiş.

Bu arada Gunnvor'un kocasının akıbeti hakkında dedikodular alıp yürümüş; kadının bazı erkekleri değerli eşyalarını çalmak, bazıları da kanlarını içip iliklerini emmek için öldürdüğü, dağlarda at üstünde kovaladığı söyleniyormuş. Vadi de, Gunnvor'un evinin biraz güneyinde, Igulvatn denen, bugün de aynı adla anılan, suları pis, durgun bir göl vardır. Gun-

nvor kurbanlarını gece yarısı öldürür ve şöyle bir yöntem kullanmış: Onlara uykularında kısa bir kılıçla saldırır, boğazlarını kesip kanlarını içer, vücutlarını parçaladıktan sonra kemiklerini eğlence için kendine ve Kolumkilli iblisine ayırır. Kimi kurbanlarını kırlarda kovalar, boyunlarına inen kılıcı havada şimşek gibi çakarmış. Güç bakımından erkeklerden aşağı değilmiş, ayrıca Şeytan da onun yanındaymış. Tepelerde, özellikle Yule taraflarında, akıttığı kanların pıhtıları bugün de görülebilir. Kurbanlarının cesetlerini vadiden aşağı taşır, ayaklarına taş bağlayıp göle atarmış. Atlarını, paralarını, değerli eşyalarını, giysilerini çalmış. Çocuklarının hepsi geri zekâlıymış; evin üstünden köpekler gibi havlar, budalalar gibi çömelip önlerenden geçeni ısırırlarmış, çünkü İblis onları basiretten mahrum bırakmış, dillerini bağlamış. Yüksek tepelerde, kırların her yanındaki evlerde bugün bile şu ninni söylenir:

*Gunnvor'un konuğunun
Bir kısrığı vardı
Gunnvor kılıcıyla konuğun kalbini deşti
Ninni yavrum ninni
Kılıç kan kızıla kesti
Ninni yavrum ninni*

*Gunnvor'un konuğunun
Ne şans yanındaydı ne de Tanrı
Gunnvor kemiklerimi deşti
Ninni yavrum ninni
Kılıç kan kızıla kesti
Ninni yavrum ninni
Gunnvor beni çağırrsa*

*Şöyle derdi:
Kemik ve kızıl kan, kemik ve kızıl kan
Geçti yavrum geçti,
Kanlar sel gibi akıp gitti
Ninni yavrum ninni*